Oğuz Ünal

***"Güneş Ülkesinden Güneşin Doğduğu Yere"***

# Horasan'dan Anadolu'ya Türkiye Tarihi

## Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu

**Genişletilmiş**
**2. Baskı**

ÖTÜKEN

Oğuz Ünal; 1946 yılında İzmir'in Tire ilçesinde doğdu. Ankara Barbaros İlkokulu, Ankara Namık Kemal Ortaokulu ve Ankara Atatürk Lisesi'ni bitirdikten sonra 1971 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Halen Manisa'da serbest avukatlık yapmaktadır. *Son Havadis, Hergün* ve *Orta Doğu* gazeteleriyle, *Töre, Millî Eğitim ve Kültür, Türkiye ve Dünya, Ülkü Ocağı* gibi dergilerde çeşitli yazıları yayınlandı.

Eserleri:

*-Horasan'dan Anadolu'ya/Türkiye Tarihine Giriş/Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1980.

*-Türkiye'de Demokrasinin Doğuşu/Tek Parti Yönetiminden Çok Partili Rejime Geçiş Süreci*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1994.

*Yâ Kebikeç! Hıfz el varak ilâ kıyâmet*

*Küçücük bir çocukken*
*bana millî tarih sevgisi ve şuurunu aşılayan*
*babam rahmetli Mehmet Sıtkı Ünal'ın*
*ve beni binbir ihtimamla büyüten*
*annem rahmetli Nimet Ünal'ın aziz hatıralarına…*
*Ruhları şad, mekânları cennet olsun!*

# İçindekiler

Önsöz ..... 13
Kısaltmalar ..... 15

**Başlarken/19**

**Giriş**
**Türkiye Tarihinin Devreleri**

1. Suguur/Uc Beylikleri Devri ..... 34
2. Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu
   "Türkiye Selçukluları Çağı" ..... 35
3. Anadolu Beylikleri, Birinci "Tavâif-i Mülûk" Dönemi,
   Türkiye Tarihinde Birinci "Fetret Devri" ..... 38
4. Anadolu Türk Birliğinin Yeniden Kuruluşu ve
   "Türk Cihan İmparatorluğu" Devri, "Osmanlılar Çağı" ..... 41
5. Türk İstiklâl Savaşı ve Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Devri ... 43
6. Cumhuriyet Devri ..... 44

**I. Bölüm**
**Oğuzlardan Önce Anadolu ve Türkler**
**"Suguur/Uc Beylikleri Devri"**

1. İslâm Devleti Hizmetinde Türkler ..... 56
   A. Emevîler Devri ..... 56
   B. Abbâsîler Devri ..... 64
2. Bizans Gazâlarında Türkler ..... 75
   A. Amorion Seferinde Türkler ..... 75
   B. Amorion Seferinden Sonra Yapılan Bizans Gazâlarında Türkler ..... 78
   C. Tarsus Emîri Yâzmân'ın Bizans Gazâları ..... 80
   D. Bizans'ın Karşı Taarruza Geçmesi ..... 81
3. Ucların Teşkilâtı ve Uclarda Hayat ..... 85
4. Ucların Çöküşü ..... 88

## II. Bölüm
## Oğuzlar/Türkmenler Anadolu'da

1. Oğuz ve Türkmen Kelimelerinin Anlamı ve Tarih İçindeki Gelişimi ..... 93
2. Oğuz/Türkmen Fütûhât ve Yayılışı Öncesinde Anadolu ..... 103
3.Oğuz/Türkmen Fütûhât ve Yayılışının Doğu Anadolu'dan
Orta Anadolu'ya Gelirken Takip Ettiği İstikametler..... 124
4. Anadolu'nun Türkler Tarafından Fethini Hazırlayan Olaylar..... 128
A. Türk Boy ve Uluslarının İslâmiyeti Kabulü ..... 129
B. Büyük Türk Göçü..... 185
C. Büyük Selçuklu Sultanlarının Oğuzlara Yurt Bulma ve Fetih Siyaseti..... 197

## III. Bölüm
## Büyük Selçuklular Devrinde
## Bizans Gazâları ve Anadolu Fütûhâtı

1. Selçukluların İlk Anadolu Akınları Oğuz/Türkmen Akınları Safhası ..... 231
2. Sultan Tuğrul Bey Zamanında Bizans'a Karşı Gazâlar ve Anadolu Fütûhâtı..... 239
3. Sultan Alp Arslan Zamanında Bizans'a Karşı Gazâlar ve Anadolu Fütûhâtı..... 249
4. Malazgirt Meydan Muharebesi..... 263
A. Savaş Öncesi Anadolu'da Siyasî Durum..... 263
B. Savaş Öncesi Selçuklularda Siyasî Durum..... 265
C. Savaş Öncesi Bizanslılarda Siyasî Durum..... 266
D. Savaşa Giden Yol ..... 275
E. Malazgirt Savaşında Kürtlerin Rolü Meselesi..... 285
F. Savaşın Arefesinde ..... 293
G. Malazgirt Meydan Muharebesi ve Geçirdiği Safhalar..... 307
5. Malazgirt Zaferinin Akisleri ve Anadolu Fütûhâtına Etkileri ..... 345

## IV. Bölüm
## Malazgirt'ten Sonra Anadolu Fütûhâtı ve
## Türkiye Devleti'nin Kuruluşu

1. Süleyman Şâh'tan Önce Anadolu Fütûhâtı ..... 355
2. Süleyman Şâh'ın Tarih Sahnesine Çıkışı ..... 364
3. Süleyman Şâh'ın Sultanlığı ve Kurduğu Devlet..... 374
4. Süleyman Şâh'ın Anadolu Fütûhâtı..... 384
5. Süleyman Şâh'ın Büyük Selçuklularla Çatışması ve Sonu..... 391
6. Süleyman Şâh'tan Sonra "Türkiye Devleti"..... 394

**V. Bölüm**
**Türkiye Devleti'nin Kuruluş Yıllarında**
**Türkler Tarafından Fetih ve İskân Olunan**
**Anadolu Ülkesine Bir Bakış**

1. Oğuz/Türkmen ve Diğer Türk Boy ve Uluslarının Anadolu'da Yayılışı ..... 421
2. Anadolu'daki Hıristiyan ve Gayrimüslim Türkler ..... 447
3.Türk Fâtihlerle Yerli Halk Arasındaki Kaynaşma ..... 450
4. Türklerin Anadolu'da Kırsal Kesimdeki Yerleşmeleri ..... 458
A. Göçebeler/Konar-Göçerler ..... 459
B. Köyler ve Köylüler ..... 461
5. Türklerin Anadolu'da Yerleştikleri ve Yeniden Kurdukları Şehirler ..... 467
6. Türkler Tarafından Fetih ve İskân Olunan
Anadolu'daki Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler ..... 476

**Sonuç/ 483**

**Türkiye Tarihine Giriş**
**Zamandizimi/Kronoloji Cedveli**

I. İlk İslâm-Bizans Mücadeleleri ..... 499
II. Büyük Türk Göçü ve Türkiye Devleti'nin Kurulması ..... 501
III. Haçlı Seferleri ve Bizans Taarruzları Karşısında Türkiye Selçukluları ..... 507
IV. Türkiye Selçukluları'nın Üstünlüğü ve Bizans'ın Gerilemesi ..... 511
V. Selçuklu Türkiye'sinde Siyasî ve Medenî Yükseliş ..... 513
VI. Moğol İstilâsı, Türkiye Selçukluları'nın Çöküşü ve
Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol Tâbiiyetini Girmesi ..... 518
VII. Türkiye Selçukluları ve İlhanlılar'ın Sonu ..... 524

**Anadolu'da Bazı Yer Adlarının**
**Bizans Dönemindeki ve Bugünkü Söylenişleri**

1)Şehir, Semt ve Yer Adları ..... 529
2)Nehir ve Göl Adları ..... 531
3)Dağ Adları ..... 532

## Haritalar

1) İslâm Fetihleri (8. Yüzyıl Ortasına Kadar) ..... 535
2) Asya'da İslam Fetihleri (8. Yüzyıl Ortasına Kadar) ..... 536
3) 8. ve 10. Yüzyıllarda Abbâsî Halifeliği ..... 537
4) 9. ve 10. Yüzyıllarda Bizans-Abbâsî Sınırı ..... 538
5) 10. Yüzyılda Oğuzlar ve Komşu Türkler ..... 539
6) 10. ve 11. Yüzyıllarda Anadolu ..... 540
7) Büyük Selçuklu İmparatorluğu (1040-1157) ..... 541
8) Türkiye Devleti'nin Kuruluşu (1075) ..... 542
9) Türkiye Devleti/Türkiye Selçukluları Dönemi (1075-1318) ..... 543
10) Türkiye Selçukluları Döneminde Anadolu'da Ticaret Yolları ..... 544
11) 14. Yüzyıl Ortasında Anadolu/Beylikler Dönemi ..... 545
12) 16. Yüzyılda Anadolu'da Türkmen ve Yörük Toplulukları ..... 546

## Kaynaklar

1) Klâsik Kaynaklar ..... 547
2) Modern Araştırmalar ..... 551
3) Ansiklopediler ..... 577
4) Sözlükler ..... 578

## Dizinler

1) Kişi Adları Dizini ..... 579
2) Kavim, Kabile, Devlet, Hânedân Adları Dizini ..... 584
3) Yer Adları Dizini ..... 589
4) Kavramlar ve Terimler Dizini ..... 598

# Önsöz

1960'ların ikinci yarısındaki gençlik ve üniversite yıllarımda umûmî Türk tarihi üzerindeki ilgi ve okumalarım, bana bu kitabı yazmak için haklı bir sebep, şevk ve heyecan sağladı. Bu okumalarım sırasında gördüm ki, başta Türk Tarih Kurumu'nun yayınları olmak üzere, umûmî Türk tarihi üzerine yazılmış, ciltler tutan devasa eserlerde Türklerin Anadolu'ya girişi ve Anadolu'nun fethi gibi çok önemli bir tarih süreci üç beş sayfalık çok kısa bölümler halinde yer almakta. Bu yıllarda Malazgirt Zaferi'nin ve Anadolu'da Türk Devletinin 900üncü yılı hatırasına yayınlanan, kendisi ile tanışmak ve feyz almak şeref ve şansına eriştiğim, değerli tarihçi rahmetli Osman Turan'ın *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Selçuklular Zamanında Türkiye* adlı çığır açıcı kitapları önümde yepyeni ufukların açılmasını sağladı. Merak ve heyecanla, doymak bilmez bir iştahla okumaya ve konuyu araştırmaya başladım... Tam bu sıralarda Osman Turan'ın kaynakları arasında gördüğüm ve hac yolunda bir karınca gibi usanmaz bir arayış sonunda sahaflarda bulduğum merhum Mükrimin Halil Yınanç'ın 1944 basım tarihli *Anadolu'nun Fethi* isimli kitabı benim için bulunmaz bir hazine idi.

Konu üzerinde yaptığım okuma ve ilk araştırmalarımın sonuçlarını Dergâh yayınlarının kurucusu Ezel Erverdi'nin daveti üzerine, merhum Nurettin Topçu'nun görüş ve düşünceleri ile *Fikir ve San'atta Hareket* dergisi etrafında toplanan Anadolu Fikir Derneği'nin Ankara şubesinde ve değerli dostum ve okul arkadaşım Namık Kemal Zeybek'in öncülüğünde kurulan Ankara Hukuk Fakültesi Ülkü Ocağı'nda ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (bugünkü MHP) Gençlik Kolları Genel Merkezi'nde Yılmaz Yalçıner'in organize ettiği kültür çalışmaları sırasında seminer olarak sundum.

O yıllarda Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Ankara İl Başkanı olan rahmetli babam Mehmet Sıtkı Ünal ile MHP hareketinin büyük düşünce ve hareket adamı rahmetli Dündar Taşer, partinin Ankara'da Kızılay Yüksel Caddesi'ndeki ilk Genel Merkez binasının bahçesinde satranç oynarlarken, kendilerini seyrettiğim esnada açılan sohbetler sırasında, konu üzerindeki ilgi ve heyecanımı fark eden rahmetli Dündar Taşer'in, bu konu üzerindeki çalışmalarımı derinleştirerek bir kitap

haline getirmem yolundaki telkin ve teşviki ile çalışmalarıma hız verdim. Yıllar süren çalışmalarım sonunda, değerli dostum Taha Akyol'un hayret ve takdir dolu bakışları arasında, 1979 yılı Ocak ayında kitap hazırdı ve ilk baskısı Emine Işınsu Okçu hanımefendinin desteği ile Töre-Devlet Yayınları arasında 1980 senesinde yapıldı.

Ama konu üzerindeki okuma ve araştırmalarım tabiî yıllarca devam etti… En nihayet evvelki yıl değerli dostum, Ötüken Neşriyat'ın kurucularından merhum Nevzat Kösoğlu ile yaptığımız bir telefon görüşmemizde, *"senin Horasan'dan Anadolu'ya ne oldu?"* diye sorması ve *"hâlâ okuyup araştırıyorum"* şeklindeki cevabım üzerine kitabın genişletilmiş ikinci baskısını hazırlamam yolundaki telkiniyle, en sonunda bugün elinizde olan bu kitap ortaya çıkmış oldu…

Bu konuyu kitap haline getirme düşüncesini bana ilk olarak telkin eden rahmetli Dündar Taşer'i ve kitabın ikinci basımın yapılması için beni teşvik eden değerli dostum rahmetli Nevzat Kösoğlu'nu burada rahmetle anıyorum; ruhları şad mekânları cennet olsun.

Kitabın yayına hazırlanması sürecinde, baskıya hazırlanan metni baştan aşağıya sabırla okuyan Ötüken Neşriyat yöneticilerinden Sayın Erol Kılınç beyefendiye, gözden kaçırdığım eksiklik ve yanlışları düzeltmem yolundaki çok değerli eleştiri ve katkıları ve Ötüken Neşriyat'tan Sayın Kadir Yılmaz beyefendiye, kitabın yayına hazırlanması sürecindeki değerli yardımları için teşekkürü bir borç biliyorum.

Son olarak yıllar boyu süren okumalarım ve bu kitabın genişletilmiş yeni basımının hazırlanması sürecinde beni sürekli teşvik eden kızlarım Çiçek'le Güneş'e ve yaklaşık iki yıl boyunca geceleri sabahlara kadar süren çalışmalarımda olağanüstü bir gayret ve ihtimamla bana desteğini esirgemeyen; bütün evi kitaplarımla istilâ etmem yetmiyormuş gibi evin salonunu da kitaplık haline getirmeme ses çıkarmayan; gece gündüz kâh koltukta kâh masa başında elimde kitap okurken, okuduklarımı bilgisayarda klavyenin tuşlarına vurarak yazıya dökerken gördüğünde sabırla kitabın biteceği günü bekleyen, fikir ve düşünceleriyle ilham kaynağım, değerli eşim Vildan Bahar Ünal'a engin sabır, şefkat ve destekleri için en içten minnet, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

***Oğuz Ünal***
*Manisa, Ekim-2014*
*avoguzunal@hotmail.com*

# Kısaltmalar

| | |
|---|---|
| a.g.e. | Adı geçen eser |
| Arş. | Araştırmaları |
| ATÜ | Atatürk Üniversitesi |
| AÜ | Ankara Üniversitesi |
| AÜDTCF | Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi |
| Bk. | Bakınız |
| Bas. | Basım, baskı |
| bty. | Basım tarihi yok |
| byy. | Basım yeri yok |
| c. | Cilt |
| (C.C.) | Celle Celâlühû (Onun şânı ne yücedir) Cenâb-ı Allah için kullanılır |
| Çev. | Çeviren |
| Derl. | Derleyen |
| Derg. | Dergisi |
| DİB | Diyânet İşleri Başkanlığı |
| dn. | Dipnotu |
| Doğ. | Doğumu |
| Ed. | Editör |
| Ens. | Enstitüsü |
| Fak. | Fakültesi |
| Gen. | Genişletilmiş |
| Gzt. | Gazetesi |
| Haz. | Hazırlayan |
| İA | İslâm Ansiklopedisi |
| İFCYKE | İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü |
| İÜ | İstanbul Üniversitesi |
| km. | Kilometre |
| Krş. | Karşılaştırın |
| Ktb. | Kitap, kitabevi |

| | |
|---|---|
| Md. | Madde, maddesi |
| MEB | Millî Eğitim Bakanlığı |
| MEBİA | Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi |
| Mec. | Mecmuası |
| MÖ | Milâttan önce |
| MS | Milâttan sonra |
| Mtb. | Matbaası |
| nkl. | Nakleden |
| Nşr. | Neşriyat, neşreden |
| Öl. | Ölümü |
| (r.a.) | Radiyallahü anh (Allah ondan razı olsun) Sahâbî için kullanılır. |
| (s.a.s.) | Sallâllahü aleyhi vesellem (Allahın salât ve selâmı ona olsun) Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) için kullanılır. |
| Sad. | Sadeleştiren |
| s. | Sayfa |
| sy. | Sayı |
| TDK | Türk Dil Kurumu |
| TDV | Türkiye Diyanet Vakfı |
| TDVİA | Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi |
| TDAV | Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı |
| TKAE | Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü |
| TTK | Türk Tarih Kurumu |
| Ün. | Üniversitesi |
| vb. | ve bunlar gibi |
| vd. | ve devamı |
| vol. | Volume/Cilt |
| vr. | Varak |
| vs. | Ve saire |
| Yak. | Yaklaşık |
| Yay. | Yayınları, yayınlayan, yayını, yayıncılık, yayınevi |
| Yaz. | Yazılışı |
| Zkr. | Zikreden |

*Ülke kılıçla fethedilir, kalemle korunur.*

**Yusuf Has Hâcib**

# BAŞLARKEN

*Tarih yazılıp bir kültür ve şuur kaynağı olmadıkça,*
*toprak altında kalan kıymetli madenler gibi*
*hiçbir mânâ ifade etmez.*

**Osman Turan**

TÜRKİYE TARİHİ, devamlılık ve bütünlük gösterir. Devletimizin kurucusu ve ilk Türkiye Sultanı, Selçukoğullarından Arslan Yabgu'nun torunu, Kutalmışoğlu Süleyman Şâh'ın 1075 yılında İznik'i fethi ve payitaht yapması ile tarih sahnesine çıkan *"Türkiye Devleti"*nin, Türkiye Selçukluları hânedânı yönetiminde, yaklaşık ikibuçuk yüzyıl süren *"Türkiye Selçukluları Çağı"*nın ardından Türkiye Selçukluları hânedânının yıkılıp 13. yüzyılın sonlarında Osmanlıların Selçuklu hânedânının yerini alarak Türkiye tahtına çıkmaları ve Türkiye Tarihinin, münakaşasız bir şekilde, en muhteşem devresi olan *"Osmanlı Asırları"*nın ardından 20. yüzyılın başlarında Osmanlı hânedânının tarihî ve siyasî fonksiyonunu ve ömrünü tamamlayarak iktidardan düşmesi, imparatorluğun dağılması, saltanatın yıkılması ve onun yerini cumhuriyet rejiminin alması, bir bakıma, yüzeyde kalan olaylardır; Türkiye Devleti, değişirek devam eder, yalnız hânedân ve rejim değişikliği vukû bulur.[1]

Umûmî Türk tarihinin, gerek siyasî ve gerekse kültür ve medeniyet tarihi bakımından en önemli safhalarından olan Türkiye Tarihi, Anadolu'nun Türkler tarafından fethine bir başlangıç olan, milâdın 7. yüzyılında İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ilk Bizans seferleri ve Hulefâ-yı Râşidîn yani ilk dört halife -Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.)- devrinde ortaya çıkan ve ardından gelen Emevî ve Abbâsîler dönemle-

[1] Bu konudaki değerli tahlilleri ve Türk tarihçiliği açısından öncü fikirleri için bk. Nihal ATSIZ, *Türk Tarihinde Meseleler*, Ötüken Neşr. 6. Bas., İstanbul 2011.

rinde devam eden *"İslâm-Bizans mücadeleleri"* ile başlar. Bu devrede İslâm Devleti hizmetinde görev almaya başlayan Türkler, 8. ve 9. yüzyıllardan başlayarak İslâm Devleti hizmetinde ve hilâfet ordusu içinde, *"i'lâ-yı Kelimetullah"*[2] yolunda *"fi-sebîlillâh"*[3] *"Bilâdü'r-Rûm"*a (Roma ülkesi yani Anadolu'ya) gazâ ve cihâd akınları yapmışlar, İslâm Devleti'nin *Suguur* ya da *Avâsım* adı ile anılan Uc vilâyetlerinde yaşamışlardır.

Bu başlangıç devresinin ardından 11. yüzyılda Oğuz ve daha sonraları Türkmen adıyla anılan Türk boy ve uluslarının dalgalar halinde Anadolu'yu fethederek bu ülkede yurt tutup, bu coğrafyayı kendilerine vatan yapmaları neticesinde *"Türkiye Devleti"* teşekkül etmiştir. Türkiye Devleti'ni kuran Türkiye Selçukluları ve onu takibeden Anadolu Beylikleri, Osmanlılar, Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet devreleri Türkiye Tarihinin nirengi noktalarıdır. Bütün bu devreler içinde ele alınarak incelenen Türkiye Devleti; tarihî, siyasî, kültürel ve sosyolojik bakımlardan tam bir devamlılık ve bütünlük gösterir. Toplum ve Devlet bütün bu dönemler içinde devam ederek değişir, değişerek devam eder…

Biz bu araştırmamızda, Türkiye Tarihinin ilk devresini *"Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu''*nu ve bu devletin temelini meydana getiren Oğuz/Türkmen boy ve uluslarının Horasan'dan Anadolu'ya gelişlerini ve Anadolu coğrafyasında yurt tutarak yeni bir Türk vatanı kurmalarını, Anadolu'yu İslâm'a açmalarını, bunun sebeplerini ve oluşumunu ele aldık.

Bu kitap, Anadolu'nun Müslüman Oğuz Türkleri, Türkmenler[4]

---

[2] *"İ'lâ-yi Kelimetullah",* Allah (C.C.) adının yüceliğini bildirmek, Allah'ın (C.C.) adını ve İslâmiyetin tevhid akîdesini "Allah'ın (C.C.) birliği inancını" şanına lâyık bir şekilde, yüceltip yaymak demektir. Ferit DEVELLİOĞLU, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Geniş bilgi için bk. TDVİA *"İ'lâ-yi Kelimetullah" Md.* c.22, s.62-63.

[3] *"Fi-sebîlillâh",* Allah (C.C.) yolunda, hiçbir karşılık beklemeksizin demektir. DEVELLİOĞLU, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.

[4] Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeye başladıkları 10. yüzyılda, Oğuzlardan İslâmiyeti kabul edenlere, gayrimüslim soydaşlarından ayırmak için, Mâverâünnehr Müslümanlarınca *"Türkmen"* denilmiştir. Seyfullah KARA, *Selçukluların Dinî Serüveni/Türkiye'nin Dinî Yapısının Tarihsel Arka Plânı*, Şema Yay. İstanbul 2006, s.28. Geniş bilgi için bk. ileride II. Bölüm, *"Oğuz ve Türkmen Kelimelerinin Anlamı ve Tarih İçindeki Gelişimi",* s.93-102.

tarafından fethinin ve Türkiye Selçukluları hânedânının öncülüğünde kurulup günümüze kadar devam edegelen Türkiye Devleti ve yeni Türk Vatanı'nın, Türkiye'nin kuruluşunun hikâyesidir.

İlk olarak İslâm Devleti hizmetinde ve hilâfet ordusu sancağı altında *"Bilâdü'r-Rûm"*a (Roma ülkesi yani Anadolu'ya) cihâd ve gazâya gelen Suguur Türkleri'nin ardından 11. yüzyıldan itibaren, coşkun bir fetih ve cihâd ruhu ve gazâ ideolojisi, bu topraklarda, bu coğrafyada yurt tutma, yeni bir vatan ve devlet kurma heyecanı ile, *"ya devlet başa ya kuzgun leşe"*[5] diyerek, *"Güneş Ülkesi"* Horasan'dan[6] *"Güneşin Doğduğu Yer"* Anadolu'ya[7] Asya'dan boşanan bir sel gibi dalgalar halinde akan Oğuz/Türkmen boylarının, Selçuklu Sultanlarının sevk ve idaresinde ve Selçuklu ordularının öncülüğünde, bugün üzerinde yaşadığımız toprakları kanları ile yoğuruşu ve bu topraklar üzerinde dünya durdukça yaşayacak olan yeni bir Türk Devleti'nin, Orhun yazıtlarındaki söylenişi ile *"Bengü*[8] *Devlet"*in, Osmanlı atalarımızın deyişiyle *"Devlet-i Ebed Müddet"*in kuruluşu belgeleriyle anlatılmaktadır.

---

5 *"Ya devlet başa ya kuzgun leşe"*, Türk kimliğini çözümlemede anahtar olacak bir halk deyişi. Devletin, bağımsızlık ve istiklâlin yerini hiçbir şeyin tutmayacağını, tutamayacağını, kendi bağımsız devletine ve istiklâline sahip olmanın var olmak ve insan gibi yaşamak için olmazsa olmaz koşul olduğunu ifade eden; hâttâ bu uğurda ölmeyi ve leş yiyici vahşi hayvanlara yem olmayı bile devletsiz kalmaya ve tutsak yaşamaya yeğleyen anlayışın veciz ve öz ifadesidir.

6 Horasan, *"Güneş Ülkesi"* anlamına gelmektedir. Cihan PİYADEOĞLU, *Güneş Ülkesi Horasan/Büyük Selçuklular Dönemi*, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul 2012, s.5.

7 Anadolu kelimesinin kökeni, Bizanslıların kullandıkları *"Anatolia"* olup, Grekçe, *"Güneşin Doğduğu Yer"* anlamına gelen *"anatole"* ya da farklı bir söylenişle *"anatoli"* kelimesinden türemiştir. (Metin TUNCEL, *TDVİA "Anadolu" Md.* c.3, s.107). Antik çağlarda İstanbul Boğazı'nda gemileriyle seyreden Yunanlı denizciler, boğazın doğu kıyısında doğan güneşi gördüklerinde bölgeye *"Anatole"*, *"Gündoğumu Ülkesi"* adını verdiler; batıdaki topraklar ise *"Avrupa"*, *"Günbatımı Ülkesi"* adını aldı. John FREELY, *At Üstünde Fırtına/Anadolu Selçukluları*, Çev. Neşenur DOMANİÇ, Doğan Ktb. İstanbul 2012, s.21.

8 *"Bengü"*, Orhun Kitâbelerinde geçen ve *Kâşgarlı Mahmûd*'un *Dîvânü Lûgati't-Türk*' ünde ve *Yusuf Has Hâcib*'in *Kutadgu Bilig*'inde *"Mengü"* şeklinde kaydedilen bu kelime, ebedî, daimî, sonsuz anlamına gelmektedir. Muharrem ERGİN, *Orhun Abideleri*, Elden geçirip yeniden düzenleyen Osman Fikri SERTKAYA, Boğaziçi Yay. 43. Bas. İstanbul 2010, s.88.

Bu çağlar, *"Nizâm-ı Âlem"* mefkûresi ile görevli olduğumuz şuur ve heyecanı içinde medenî ve siyasî alanlarda millî, İslâmî ve insanî bakış açılarından büyük hamleler yaptığımız devirlerdir.

Anadolu, dünya çapındaki jeopolitik ve jeostratejik önemini tarihin hiç bir döneminde kaybetmemiştir. Mısır ve Mezopotamya ile birlikte en eski medeniyetler, Anadolu'da kurulmuştur. Anadolu; Asya ile Avrupa, Yakın Doğu ile Balkanlar, Akdeniz ile Karadeniz arasında geçittir. Marmara bölgesine doğru gidildikçe jeopolitik önem artar. Boğazlar, Cihân hâkimiyetine erişmek ve dünya nizâmını elinde tutmak, milletlerarası güç dengelerini kontrolunda bulundurmak arzusunda bulunan bir devlet ve millet için jeostratejik bir kilit noktasıdır.

Bu jeopolitik ve jeostratejik önemde olan ve 11. yüzyıldan beri de Doğu ve Batı âlemlerince *"Türkiye"* adı ile anılan Anadolu-Trakya, tarih boyunca, hayrete değer değişikliklere ve etkinliklere sahne olmuş, dünya tarihinin en önemli toprak parçalarından biridir.

Bu değişikliklerin en sonuncusu ve önemlisi Müslüman Oğuz Türklerinin, Türkmenlerin bu ülkeyi fethi ve kendilerine yurt yaparak yerleşmeleridir. İki yüzyıl içerisinde dünyadaki Türk nüfusunun en azından üçte biri Türkistan, Mâverâünnehr ve Horasan'dan Anadolu'ya göç etti. Daha 11. yüzyılın sonlarında Anadolu bir Türk ülkesi ve İslâm beldesi haline gelmişti. 13. yüzyılda ise bu nüfus yoğunluğu giderek devamlı bir şekilde arttı. Ancak derhal belirtelim ki, bu nüfus hareketi ve göçler, rastgele insan yığınlarının gelişigüzel ve tesadüfen bu ülkeye gelişleri ve burada yayılıp yerleşmeleri şeklinde olmamıştır. Oğuz/Türkmen boylarının Selçuklu Sultanlarının sevk ve idaresinde ve Selçuklu ordularının öncülüğünde Anadolu'ya adım adım sahip olurlarken, bu topraklarda yurt tutabilmek, coğrafyayı vatan yapabilmek için nasıl çırpınıp didindiklerini tarih sahnesinde ibretle seyretmek gerekir.

Coğrafyadan vatana yükselişin, bunu gerçekleştiren insanların hayatında ne kadar faciaya, kaç milyar hadiseye, kaç milyar acıya ve ızdıraba mal olduğunu anlamak için doğuran bir ananın yanında bulunmak; onun çektiğini dikkatli bir göz ve uyanık bir yürekle görmek lâzımdır. Şu üstünde bulunduğumuz topraklarda yaklaşık bin yıldanberi doğanların, ölüp bu toprağa gömülenlerin sayısını kim

bilebilir? Bir arşınlık yerini sulayan yiğit kanının, gözyaşı ve alın terinin, göz ve zekâ nûrunun hesabını kim yapabilir?[9]

Anadolu'yu adım adım ve büyük bir takip irâdesi ve misyonuyla benimseyerek onun tarihî kaderini sırasına göre yaratan, sırasına göre değiştiren, sırasına göre kanı ve canı pahasına savunan insan kitlesi, Oğuzlar/Türkmenler olmuştur. Horasan'dan Anadolu'ya akan Oğuz/Türkmen boyları, bu topraklar üstünde yavaş yavaş, kendilerinin beldelerini, idâresini, sanatını yaratarak anavatanını kurmuştur. Biz bunun şuuruna ancak bugün varmakla beraber, vatanımızın ve devletimizin böyle kurulduğunu biliyoruz.[10]

Oğuz/Türkmen boylarının *"Bilâdü'r-Rûm"*u (Roma ülkesi yani Anadolu'yu) Türk vatanı ve İslâm beldesi haline getirmeleri ve burada, yeni bir Türk devleti kurmaları; Doğu'yu ve özellikle İslâm Dünyası'nı kurtaran, İslâm Dünyası'nın kaderini baştanbaşa değiştiren eşsiz bir müdahale olmuştur.[11] Türkler, bundan böyle Hıristiyan Batı'ya karşı Müslüman Doğu'nun müdafîi, İslâm Dünyası'nın muharrik gücü olmuşlardır.

Bu devrede Anadolu'ya gelen Müslüman Oğuz Türkleri (Türkmenler), büyük bir imtihan vererek, destân devri yaşayacak yüksekliğe erişmişlerdir. Haçlı sürülerini bağrında eriten bu destân devri Anadolu'su, gerçekten kahramanlar ve evliyâlar diyarı haline gelmiştir. Anadolu'da gazâ ve fütûhât yapan Türk ve İslâm kahramanlarının etrafında destânlar ve menkıbeler teşekkül etti; bunların mezar ve türbeleri asırlarca ziyaretgâh oldu. Bu şekilde Anadolu toprakları, kuru bir coğrafya olmaktan çıkarak, tarihî hâtıraları, menkıbeleri, ziyaretgâhları, türbeleri ve evliyâ hikâyeleri ile vatan olmak için her türlü manevî özelliği kazanmış ve böylece Türkiye Türkleri bu topraklara, bu topraklar da Türkiye Türkleri'nin şuuruna ve kalbine yerleşmiştir. Bu şuur ve anlayış ceddimiz Osmanlılar tarafından ***"Din ü devlet, mülk ü millet"*** formülü ile çok veciz ve anlamlı bir şekilde ile ifade edilmiştir.

Milletler için yeni bir ülke fethetmek[12] hiç şüphesiz önemli ve

---

[9] Remzi Oğuz ARIK, *Coğrafyadan Vatana*, Hareket Yay. 2.Bas. İstanbul 1967, s.16-17.

[10] ARIK, *Coğrafyadan Vatana*, s.15-16.

[11] ARIK, *Coğrafyadan Vatana*, s.30.

[12] *"Fetih" (feth)*, çoğulu *fütûh*, onun da çoğulu *fütûhât;* Arapça kökenli olup, Kur'an' da da geçen bu kelime, *kapatma*nın zıddı olup *açmak* demektir. Terim olarak an-

büyük bir başarıdır. Fakat bir ülkenin fethedilmesi kadar, hâttâ ondan da fazla, o ülkenin elde tutulması ve korunması da önemlidir. Bir ülkede askerle değil, milletle durulur.[13] Bunun için öncelikle yapılması gereken iş, coğrafyanın vatanlaştırılmasıdır. Bu da ancak, fethedilen coğrafyada öncelikle dilini ve millî kültür değerlerini hâkim ve üstün kılmakla mümkün olur. Hattâ bu da yetmez; dilini ve millî kültür hâkimiyetini ve üstünlüğünü daima korumak da gerekir. Aksi takdirde fâtih kavmin kültürü, bir süre sonra fethedilmiş ülkedeki yerli halkın kültürü tarafından özümsenir (asimile edilir) ki, sonunda fâtih kavim tarihten silinir gider. Nitekim dillerini ve kültürlerini korumakta zaaf göstermiş ve yetersiz kalmış olan birçok Türk topluluğunun, boy ve ulusunun sonu, hep böyle olmuştur.[14]

Biz Anadolu/Türkiye Türkleri, Türkistan, Mâverâünnehr ve Horasan'dan Anadolu'ya hicret eden Oğuzlar/Türkmenlerin vârisleri, bu topraklara, bu coğrafyaya tesadüfen gelmedik; bu vatanı, bu devleti lâfla ve gelişigüzel bir şekilde kurmadık. Buradaki büyük ve ebe-

---

lamı ise, bir düşman beldesini, bir şehri harp veya sulh yoluyla ele geçirmek ve kapılarını Müslümanlara açmak anlamına gelmektedir. (Bk. Mustafa KARATAŞ, *"İstanbul'un Fethi Hadisi"*, Doç. Dr. Mustafa Karataş resmî web sitesi). Fetih, terim olarak, İslâm'da meşru görülen savaşlar hakkında cihâd kelimesine benzer bir şekilde, Müslümanların gayrimüslimlerden gerçekleştirdikleri toprak kazançlarını tarihte ve günümüzde bilinen diğer istilâ ve sömürü savaşlarından ayırmak amacıyla kullanılmıştır; kaynağı da Müslümanların geçmiş ve gelecekteki maddî ve manevî zaferlerinden bahseden Kur'an'ın 48. Sûresi olan Feth sûresidir. İslâm fetihleri devletin sınırlarının genişlemesini sağlamakla birlikte gayrimüslimleri zorla müslüman yapmayı hedef almıyor, onları yalnızca İslâm devletinin himaye ettiği insanlar statüsüne sokmakla yetiniyordu. Bir başka ifade ile, onların zorla müslüman olmalarını değil İslâm'a tâbi olmalarını, İslâm'a girmeden Allah'a (C.C.) itaat etmelerini sağlıyordu. İslâm fetihlerinin gayesi *"i'lâ-yı Kelimetullah"tır.* Fethedilen yerlerde Allah'ın (C.C.) adı okunan ezanlarla, Kur'an hükümlerinin uygulanmasıyla, İslâm dininin esaslarının ve yüceliğinin yayılmasıyla, zalim idarelere son verilip İslâm'ın insanlara tebliğ edilmesine engel olanların safdışı bırakılmasıyla ve hak, adâlet ve iyilik yapma ilkeleri üzerine kurulan, insanın insana değil yalnız ve yalnız Allah'a (C.C.) kulluk ettiği bir yönetim sisteminin getirilmesiyle yüceltilmiştir. Geniş bilgi için bk. Mustafa FAYDA, *TDVİA "Fetih" Md.* c.2, s.467- 470.

13 Yahya KEMAL, *Aziz İstanbul,* İFCYKE Yay. İstanbul 1964, s.23.

14 Salim KOCA, *"Diyar-ı Rûm'un (Roma Ülkesi=Anadolu) Türkiye Haline Gelmesinde Türk Kültürünün Rolü"*, Salim KOCA, *Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri*, Berikan Yay. Ankara 2011, içinde, s.217.

dî Müslüman Türk şahsiyetini lâfla ve tesadüfen kazanmadık. Bu toprakları, bu coğrafyayı, bu iklimi, kanımızla, imanımızla yoğurarak, birbirinden ağır tarih hadiseleri yaratarak ve yaşayarak *"vatan"* yaptık ve onun üzerinde dünya durdukça yaşayacak olan ölümsüz Türkiye Devleti'ni, *"Bengü Devlet"*imizi, *"Devlet-i Ebed Müddet"*i bina ettik.

Biz millet olarak hiçbir zaman inkârcı ve yıkıcı bir ecdadın nesli, vârisi olmadık, daima paylaşımcı olduk. Paylaşımda kavgayı, sömürüyü, insanın insan tarafından istismarını değil adâleti esas aldık. Bu tercihimiz, bizi inkârcılıktan ve yıkıcılıktan, sömürü ve istismardan alıkoydu; böylece daima yeni yeni terkipler ve sentezler üretebildik.[15] Yendiğimiz düşman kitlelerinin ve eski medeniyetlerin bu topraklarda bizden önce meydana getirdikleri eserleri, Bizans'a yakışır, Haçlılara yaraşır bir vahşet ve barbarlıkla yakıp yıkıp, yok etmediğimize, tam aksine, bugüne kadar yüzyıllarca koruduğumuza, Türk-İslâm mefkûresini, onun millî, İslâmî ve insanî özelliklerini lâyıkıyla anlayamayan, bugünün nesilleri içindeki bazı kesimler üzülüyor, kızıyor ve hâttâ atalarını, cedlerini suçluyorlar. Oysa ki, biz o milletlerin yapıp bıraktıklarını o kadar geçtik, bu ülkeye, bu topraklara damgamızı öyle eşsiz iki hayat özü ile, Türklük ve Müslümanlık, imânla, kanla ve zekâ ile bastık ki, bu vatanın, bu toprakların artık başkalarına ait olması ihtimali kesinlikle kalmamıştır. Bu husus karşımızdaki milletlerin hayatîyeti yanında bizimkinin ne kadar üstün ve kalıcı olduğunu da göstermiştir. Bu vatan; ancak biz tarihî vazifemizi ve misyonumuzu anlamaktan, bu vazife ve misyona lâyık olmaktan çıkar ya da zaaf gösterirsek düşmanlarımızın olabilir.[16]

Kitabımız, giriş ve sonuç ile birlikte yedi bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde; Türkiye Tarihinin devrelere taksimi meselesi ele alınmış, bu konuda bizden önceki tartışma ve görüşler gözden geçirilmiş ve bir tez olarak tarihî bir plân ileri sürülmüştür.

Birinci bölümde; Anadolu'nun fethi, İslâm'a açılması tarihine başlangıç teşkil eden *"Suguur Beylikleri"* dönemi ele alınmış, bu devrede İslâm Devleti hizmetinde ve Hilâfet ordusu içerisinde görevli

---

[15] Yaşar KALAFAT, *Altaylardan Anadolu'ya İnanç Göçü*, Berikan Yay. Ankara 2012, s.1-2.

[16] ARIK, *Coğrafyadan Vatana*, s.37.

olan Türklerin *"i'lâ-yı Kelimetullah"* yolunda *"fi-sebîlillâh" "Bilâdü'r-Rûm"*a (Roma ülkelerine yani Anadolu'ya) yaptıkları akın ve gazâların tarihi gözden geçirilmiştir.

İkinci bölümde; *"Oğuz ve Türkmen kelimelerinin anlamı ve tarih içindeki gelişimi"* anlatılmış; *"Oğuz/Türkmen fütûhât ve yayılışı öncesinde Anadolu"*nun, eski çağlardaki ve Doğu Roma (Bizans) dönemindeki durumuna ve *"Oğuz/Türkmen fütûhât ve yayılışının Doğu Anadolu'dan Orta Anadolu'ya gelirken takip ettiği istikametler"*e temas edildikten sonra Anadolu'nun Türkler tarafından fethini hazırlayan olaylar ve etkenler; *"Türklerin İslâmiyet'i kabulü", "Büyük Türk göçü"* ve *"Büyük Selçuklu Sultanlarının Oğuzlara yurt bulma ve fetih siyasetleri"* gözden geçirilmiş, bu fütûhâtın, bazılarının zannettikleri ya da kasıtlı olarak öyle göstermek istedikleri gibi, gelişigüzel, başıbozuk ve tesadüfî bir yağma ve istilâ hareketi olmadığı, birinci elden tarihî belge ve kaynaklara ve bu konuda daha önceden yapılmış ilmî araştırma ve incelemelere dayanarak anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde; *"Büyük Selçuklular devrindeki Bizans gazâları ve Anadolu fütûhâtı"* ele alınmış, *"Selçukluların ilk Anadolu akınları", "Sultan Tuğrul ve Sultan Alp Arslan zamanındaki akınlar"* ve savaşlar anlatılmıştır. Özellikle Sultan Alp Arslan devrinde vukû bulan ve Türkiye, İslâm ve dünya tarihleri için bir dönüm noktası teşkil eden, ileride ayrı bir kitap olarak hazırlamayı umduğumuz, *"1071 Malazgirt Meydan Muharebesi"*, diğer bölümlere nazaran, biraz uzun bir şekilde ve teferruatlı olarak ele alınmıştır. Bu arada Malazgirt savaşı öncesinde İslâm âleminin, Bizans ve Selçuklu imparatorluklarının içinde bulundukları durumlara ve bilhassa Türk ve İslâm âlemlerinin Malazgirt savaşına verdikleri önem ve mânâ üzerinde kaynaklara dayanılarak durulmuş ve Malazgirt zaferinin dünyadaki akisleri ve Anadolu fütûhâtına etkileri ele alınmıştır. Zira Alp Arslan, Malazgirt'te Romanos Diogenes'in ordusunu yok ederek, Bizans'ın bütün savunma olanaklarını ortadan kaldırmasa idi, belki de Anadolu'nun fethi ve Türkleşmesi olayı vukû bulduğu ve bugün bildiğimiz şekilde cereyan etmeyecekti.[17]

Dördüncü bölümde; Malazgirt zaferinin ardından Oğuzlar/

---

[17] Nejat KAYMAZ, *"Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesine Dair", Malazgirt Armağanı,* TTK Yay., Ankara 1971, s.260.

Türkmenlerin dalgalar halinde, Anadolu'ya yayılışları ve *"Süleyman Şâh'tan Önce Anadolu fütûhâtı"* ele alınmış, ilk Türkiye Selçuklu Sultanı ve devletimizin kurucusu *"Kutalmışoğlu Süleyman Şâh'ın tarih sahnesine çıkışı"* ve *"Türkiye Devleti'nin kuruluşu"* ve *"Süleyman Şâh'ın Anadolu fütûhâtı"* gözden geçirilmiş ve hemen ardından *"Süleyman Şâh'ın Büyük Selçuklularla çatışması ve sonu"* ve *"Süleyman Şâh'tan sonra Türkiye Devleti"*nin Selçuklular dönemine çok kısa bir özet halinde değinilmiştir.

Beşinci bölümde; Türkiye Devleti'nin kuruluş yıllarında Türkler tarafından fetih ve iskân olunan Anadolu ülkesine kısa bir bakış yapılmış; *"Oğuz/Türkmen ve diğer Türk boy ve uluslarının Anadolu'da yayılışı", "Anadolu'daki Hıristiyan ve gayrimüslim Türkler", "Türk fâtihlerle yerli halk arasındaki kaynaşma", "Türklerin Anadolu'da kırsal kesimdeki yerleşmeleri", "Türklerin Anadolu'da yerleştikleri ve yeniden kurdukları şehirler"* gibi tarihî, kültürel, etnik ve sosyal meseleler üzerinde durulmuş, bu meselelerin tahlil ve izahında özellikle *"demografik etkenler"*in ve *"nüfus hareketleri"*nin önemine işaret edilmiş, Anadolu'nun bir Türk nüfus üstünlüğü ve yoğunluğu sayesinde Türkleşmiş ve İslâmlaşmış olduğuna dikkat çekilmiştir.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması hadisesi, aşağı yukarı, bin yıllık bir süreçtir. Bu süreç, bir ucuyla 11 ve 13. yüzyıllarda tamamlanmış bitmiştir, bir ucuyla da halen devam etmektedir.

Her toplumsal kimlik zamanla, giderek bir süreç içerisinde evrilir ve dönüşür. Bir toplumsal kimliğin evrimi ve dönüşümü, onun bulunduğu büyük topluluğun kârına veya zararına olabilir. Toplumların evrimi ve dönüşümü, bir kuşak içinde gerçekleşebilir veya başarılı bir şekilde yüzyıllara yayılabilir.[18]

Tarihte hiçbir toplumsal, etnik, dinî ve kültürel süreç, hiçbir zaman, kesin olarak durmaz ve duraklamaz; sürekli olarak, fasılasız ve aralıksız ileri ve geri işlemeye devam eder. İleri işlemesi, temasta bulunduğu başka topluluklardan fertleri kendi bünyesi içinde eritmesini, kendileştirmesini; geri işlemesi ise, kendi mensuplarını başka topluluklara, başka kültürlere ve kimliklere kaptırmasını ifade eder. Yani bir taraftan başka topluluklardan ve kültürlerden

---

[18] Hasan B. PAKSOY, *Etnik ve Toplumsal Kimlikler Nasıl Oluşur?*, Çev. Osman KARATAY, Karam Yay. Çorum 2005, s.22.

kimseler Türkleşir ve İslâmlaşırken, bir taraftan da bazı Türkler ve Müslümanlar, kimliklerini kaybetmekte, başka topluluklara ve kültürlere katılmakta ve kimlik değiştirmektedirler.

Tarihî, toplumsal, etnik, dinî ve kültürel süreçler, bütün insanlığı kapsayıcı bir şekilde ve evrensel olarak, her yerde ve coğrafyada ve her toplumda, her zaman ve hep aynı şekilde, aynı modele tıpatıp uygun bir şekilde, tek yönlü ve tek faktöre bağlı olarak işlemez. Dünyanın hemen her yerinde nüfuslar, etnik, kültürel ve dinî coğrafyalar değişmiş, bir halkın, bir kültürün, bir dinî topluluğun, bir milletin, bir devletin yerini başkaları almıştır.

Bu durum, her yerde, her coğrafyada ve her toplumda ve her zaman kendine özgü şartlarda gerçekleşmiştir. Anadolu'da da süreç tabiatiyle yine kendine özgü şartlarda işlemiştir. Türkleşme ve İslâmlaşma, bu coğrafyada Türklerden önce yaşayan, mevcut nüfusun, yerli halkların asimilasyonu, dönüştürülmesi, sürgün edilmesi, soykırımı ya da imhasıyla değil, Mâverâünnehr, Türkistan, Horezm ve Horasan'daki Oğuz/Türkmen ve Asya'daki diğer Türk topluluklarının, Türk kavimlerinin, Türk boy ve uluslarının büyük kitleler, dev insan dalgaları halinde, yoğun olarak Anadolu'ya göçleriyle, nüfusun orantısal yapısının, yerli halklar aleyhine ve Türkler lehine değişmesi şeklinde olmuştur.[19]

Kitabımızın sonuç bölümünde; baştan beri yaptığımız bütün inceleme, tahlil ve araştırmalarımızın topluca bir değerlendirilmesi yapılmış ve Anadolu'daki yeni Türk Vatanı'nın ve onun üzerinde Kutalmışoğlu Süleyman Şâh tarafından kurulan Türkiye Devleti'nin tarihî, siyasî, kültürel ve sosyolojik devamlılığına, birlik ve bütünlüğüne ve hayatîyetine dikkat çekilmiştir.[20]

Kitabımızın geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesi arzusuyla, sade ve akıcı bir dilde hazırlanmasına gayret edilmiştir. Kitapta anlatılan tarihî olaylara kuşbakışı bir göz atabilmek için *Türkiye Selçukluları Tarihi*nin oldukça detaylı bir zamandizimi (kronoloji) cedveli ve olayların geçtiği yerleri okuyucunun zihninde kolayca ve gerçekçi bir şekilde canlandırabilmesi için, Anadolu'daki bazı yer adlarının

---

[19] Osman KARATAY, *Türklerin Kökeni*, Kripto Basım Yay. 5.Bas. Ankara 2012, s.18-19, 21.

[20] Bu konu daha etraflı bir şekilde ileride yayınlamayı umduğumuz, *"Selçuklu-Osmanlı-Cumhuriyet Çizgisinde Türkiye Devleti"* isimli çalışmamızda ele alınmıştır.

Bizans dönemindeki ve bugünkü söylenişlerini gösteren bir liste ve ilgili dönemlere ilişkin haritalar ve ayrıca konuya ilgi duyanlara faydalı olabilmek düşüncesiyle, oldukça geniş bir bibliyografya/kaynaklar listesi kitabın sonuna eklenmiştir.

İmlâ ve transkripsiyon ile ilgili konularda bazı küçük değişiklikler dışında genellikle *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansikpoledisi*'nin (*TDVİA*) transkripsiyon ve imlâ sistemi esas alınmıştır. Özellikle Farsça, Arapça, Latince ve Yunanca, yer, şahıs ve eser isimlerinde, kelimelerin orijinal yazılış ve telâffuzları yerine, genellikle, Türkçeleşmiş ve dilimize yerleşmiş şekillerinin kullanılması yoluna gidilmiştir. Geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmek, kolay ve anlaşılabilir bir dil ve üslûp kullanmak arzusundan kaynaklanan bu tercihimizin okuyucu tarafından anlayışla karşılanacağını ümit ediyorum.

Bu çalışmayı yürütürken, Anadolu'nun fethi, Türkleşmesi ve İslâmlaşması konusunda, ilk elden, birincil kaynaklara, kroniklere, tarihî belge ve kayıtlara dayanılarak yapılmış olan ilmî araştırmalardan, akademik tezlerden, monografilerden, genel tarih eserlerinden ve o dönemin ilk elden, birincil ve yerli tarihî kaynaklarından imkânlarımız ölçüsünde faydalandık.

Bugün elimizde, Anadolu'nun fethi, Türkleşmesi ve İslâmlaşması konularındaki, yanlış ve ilim dışı görüşlere karşı çıkan ve bu konularda ilmî ve tarihî deliller gösteren, ilk elden, birincil kaynaklara, tarihî belge ve kayıtlara dayanılarak yapılmış çok kıymetli araştırmalar, temel eserler ve monografiler mevcuttur. İlk akla gelenler arasında; Prof. Mehmed Fuad Köprülü, Prof. Ömer Lütfi Barkan, Prof. Halil İnalcık, Prof. Kemal H. Karpat, Prof. Mükrimin Halil Yınanç, Prof. Zeki Velidî Togan, Prof. Osman Turan, Prof. Mehmed Altay Köymen, Prof. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Faruk Sümer, Prof. Ahmet Yaşar Ocak, Yılmaz Öztuna ve çağdaş Türklük araştırmalarında yepyeni bir çığır açan genç tarihçimiz Doç. Osman Karatay'ın ve burada isimlerini sayamadığımız daha nice değerli bilim adamlarının ve araştırmacıların eserleri sayılabilir… Bu kıymetli ilim adamlarının uzun yıllarını vererek sayısız belgeleri sınıflandırmak, incelemek, yorumlamak ve üstün bir vukufla tahlil, tenkid ve değerlendirmek konularında gösterdikleri sabra, dayanıklılığa, fikir dürüstlüğüne, zaman zaman bazı hatalar olsa da, yorum ve tahlil-

lerindeki isabete hayran olmamak mümkün değil. Ancak bizim, niyetimiz bu tür çalışmalara bir yenisini eklemek değildir. Zaten böyle bir çaba bizim gücümüzü ve ihtisasımızı aşan bir iş olurdu. Bizim amacımız, Türk tarihi araştırmalarının bugünkü seviyesinde, Anadolu'nun fethi, Türkleşmesi ve İslâmlaşması, Anadolu coğrafyasında yeni bir Türk vatanının oluşumu, Anadolu'nun İslâm'a açılması, ölümsüz Türkiye Devleti'nin, Orhun yazıtlarındaki söylenişi ile *"Bengü Devlet"*in, Osmanlı atalarımızın deyişiyle *"Devlet-i Ebed Müddet"*in kurulması konularında okuyucuya derli toplu bilgi vermek; Türkiye Devleti'nin tarihî, siyasî, kültürel ve sosyolojik devamlılığına, birlik ve bütünlüğüne dikkat çekmek; millî, İslâmî ve insanî bir tarih anlayışı ve bakış açısı ile Türkiye Tarihine kısa ve özlü bir giriş yapmaktır.

Ülke kılıçla fethedilir, kalemle korunur…

# GİRİŞ

## TÜRKİYE TARİHİNİN DEVRELERİ

*"Yüce Tanrı, devlet güneşini Türk burçlarında doğurdu.*
*Dönenceleri onların ülkeleri çevresinde döndürdü.*
*Bundan dolayı onları Türk diye adlandırdı."*
**Kâşgarlı Mahmûd, *Dîvânü Lûgat-it-Türk***

TÜRKİYE TARİHİ, umûmî Türk tarihinin gerek siyasî ve gerekse medeniyet tarihi bakımından en önemli ve büyük faslı olduğu kadar, umûmî İslâm ve dünya tarihinin de fütûhât, siyasî tarih ve medeniyet tarihi bakımından, en azametli bir kısmıdır. Bu tarih, Anadolu'nun fethine bir başlangıç olan, milâdın 7. ve 10. yüzyıllarındaki İslâm-Bizans mücadeleleri ile başlar ve milâdın 11. yüzyılında *"Oğuz"* ve daha sonra *"Türkmen"* adıyla anılan Türk boy ve uluslarının dalgalar halinde, Selçuklu sultanlarının sevk ve idaresinde ve Selçuklu ordularının öncülüğünde, *"Bilâdü'r-Rûm"*u (Roma ülkesi yani Anadolu'yu) feth ile bu ülkede yurt tutup Anadolu coğrafyasını kendilerine vatan yapmalarıyla günümüze kadar devam ederek gelir. O zamandan bugüne kadar bu kıtada yaşayan ve zaman zaman, artık anavatan olan bu ülkeden taşarak, muhtelif iklimleri ve ülkeleri fetheden Anadolu/Türkiye Türklerinin gerek Anadolu'daki ve gerekse Anadolu merkez üssünden hareketle fethettikleri diğer kıta, iklim ve memleketlerdeki yapıcılıkları, teşkilâtçılıkları, askerî, siyasî, hukukî, kültürel ve medenî faaliyetleri Türkiye Tarihinin konusunu teşkil eder.[1] Hattâ denilebilir ki, bütün Batı Türklüğünün tarihi bu devreyi hazırlamak için yaşanmıştır.

Günümüzde artık tarihin *"İlkçağ"*, *"Ortaçağ"*, *"Yeni Çağ"*, *"Yakın Çağ"* gibi evrensel olarak bütün insanlık tarihini kapsayacak şekilde devirlere ayrılmasının yanlış bir genelleme olduğu anlaşılmıştır.

---

[1] Mükrimin Halil YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, c.I, Yay. Haz. Refet YINANÇ, (Gen. 3.Bas.), TTK Yay., Ankara 2013, s.3.

Çünkü bu bölümlendirme bütün insanlığa, bütün milletlere göre değil, Avrupa merkezli bir tarihî olaylar zincirine göre yapılmıştır.[2]

Türk tarihini, *"İlkçağda Türk Tarihi", "Ortaçağda Türk Tarihi", "Yeni Çağda Türk Tarihi"* diye bölümlere ayırmak, evrensel anlamda, ilmî bir bölümlendirme olmadığı gibi bizim millî tarih ve kültürümüz açısından da hiçbir anlamı yoktur. Bu bakımdan Batı Avrupa'nın kendisine göre yaptığı bu sınıflandırmaya, sanki bütün insanlık tarihini kapsayan evrensel bir şablonmuş gibi, körükörüne uymak elbetteki doğru olmaz.[3]

Tarihimizi kendi millî kültürümüze ve tarihî yaşantımıza göre sınıflandırma ve devrelere ayırma teşebbüsü, tespit edebildiğimiz kadarıyla; ilk olarak Dr. Rıza Nur, Prof. Mükrimin Halil Yınanç ve ardından Prof. Zeki Velidî Togan ve Nihal Atsız tarafından yapılmıştır.[4]

Kitabımızın konusu olan Türkiye Tarihine gelince, Türkiye Tarihinin yalnız Osmanlılardan ibaret olmayıp, Selçuklularla başladığını Osmanlı Mebusan Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada söyleyen ve bu fikri ilk defa ortaya atan Dr. Rıza Nur,[5] İstiklâl Savaşı'ndan sonra yayınladığı oniki ciltlik[6] *Türk Tarihi*'nde, Türkiye Tarihini, *"Selçuklular", "Osmanlılar" ve "Cumhuriyet"* diye üç ana bölüme ve her bölümü de kendi içinde alt bölümlere ayırmaktadır.[7] Prof. Mükrimin Halil Yınanç da 1924 yılında yayınlanmaya başlayan; millî mücadelesini henüz vermiş bulunan bir milletin tarihî hakkını savunan *Anadolu*

---

[2] Osman GÜMÜŞÇÜ, *Tarihî Coğrafya*, Yeditepe Yay. 2.Bas. İstanbul 2010, s.63-65.

[3] Rıza NUR, *Türk Tarihi*, Toker Yay., İstanbul 1994, c. 1-2, s.55-56; Nihal ATSIZ, *Türk Tarihinde Meseleler,* Ötüken Nşr. 6.Bas. İstanbul 2011, s.20-21.

[4] Bu ilk ve sonraki bazı tasnifler, eleştiri ve görüşler için bk. NUR, *Türk Tarihi*, c. 1-2, s.55-56; Mükrimin Halil YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, Hareket Yay. İstanbul 1969, s.19-37; A. Zeki Velidî TOGAN, *Umûmî Türk Tarihine Giriş*, c. I, "En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar", İÜ Edebiyat Fak. Yay. 2. Bas. İstanbul 1970, s.2; ATSIZ, *Türk Tarihinde Meseleler*, s.20-21; İbrahim KAFESOĞLU, *"Üniversite Tarih Öğretiminde Yeni Bir Plân"*, İbrahim KAFESOĞLU, *Umumî Türk Tarihi Hakkında Tespitler, Görüşler, Mülâhazalar*, Ötüken Neşr. İstanbul 2014 adlı kitap içinde s.250-261; Ekrem MEMİŞ, *Tarih Metodolojisi,* Ekin Kitabevi Yay. İstanbul 2014, s.79-88.

[5] ATSIZ, *Türk Tarihinde Meseleler*, s.26.

[6] Tamamı ondört cilt olan bu eserin ilk oniki cildinin birinci baskısı T.C. Maarif Vekâleti'nin 54 numaralı neşriyatı olup, eski harflerle, 1924-1926 senelerinde İstanbul'da basılmıştır.

[7] NUR, *Türk Tarihi*, c.3-4, s.15-16.

*Mecmuası*'nın 1. 2. ve 3. sayılarında yayınlanan ve daha sonra sadeleştirilerek *Millî Tarihimizin Adı* ismiyle ayrı bir kitap halinde basılan iki uzun makalesinde, Türkiye Tarihini *"1- Sugur (Uc Beylikleri) devri, 2-Selçuklular devri, 3- Beylikler devri, 4- Osmanlı devri, 5- Cumhuriyet devri"* olarak beş devreye ayırır.[8] Bu sınıflandırmaların her ikisi de bugün birçok bilim adamı ve tarihçi tarafından genellikle kabul olunmuştur.

Bu tahlil ve açıklamalarımız ışığında, yaklaşık bin yıllık Türkiye Tarihini, gerek siyasî değişmeler, gerek teşkilât değişiklikleri ve gerekse medenî ve kültürel değişme ve gelişmeler bakımından, altı ana devreye ayırabiliriz.[9]

---

[8] YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.21.

[9] Türkiye Tarihinin devrelere taksimi meselesi için bk. NUR, *Türk Tarihi*, c.3-4, s.15-16; ATSIZ, *Türk Tarihinde Meseleler*, s.26; YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.21; YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, c.I, s.3; MEMİŞ, *Tarih Metodolojisi*, s.79-88.

## 1.Suguur/Uc Beylikleri Devri

Anadolu'nun fethi tarihine bir başlangıç olan bu devre bir bakıma İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Bizansa karşı düzenlediği; 630 yılında Zeyd bin Harise (r.a.) kumandasında, Kudüs yakınlarındaki *Mute* ve 631 yılında bizzat katıldığı, Arap yarımadasının kuzeybatısında Medine ile Şam arasındaki *Tebük* seferleri nedeniyle, *asrı-ı saadet* dönemine kadar uzanmakla birlikte, esas olarak milâdın 7. yüzyılında Hulefâ-yı Râşidîn[10] yani ilk dört halife; Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.) devrinde ortaya çıkan İslâm-Bizans mücadeleleri ile başlar ve onları takiben Emevîler ve Abbâsîler dönemlerinde İslâm ordularının Torosların ve Eufrates (Fırat)'ın ötesine sıçrayıp *"Bilâdü'r-Rûm"*a (Roma ülkesi yani Anadolu'ya) yaptıkları gazâ ve akınlarla Oğuzlar/Türkmenlerin Selçuklular öncülüğünde Anadolu'ya girdikleri 11. yüzyıla kadar devam eder.

Bu devrede Türkler, İslâm Devleti hizmetinde ve Hilâfet ordusu içinde *"Bilâdü'r-Rûm"*a gazâ ve cihâd akınları yapmışlar ve 11. yüzyılda, Selçuklu Sultanlarının sevk ve idaresinde, Selçuklu ordularının öncülüğünde soydaşları Müslüman Oğuz Türkleri (Türkmenler) tarafından vukû bulacak olan Rûm (Anadolu) fethine müsait zemini hazırlamışlardır.

---

[10] *"Hulefâ-yı Râşidîn" (Râşid halifeler)*, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in vefatından sonra şûra ve seçimle işbaşına gelen ilk dört halife; Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.). Sözlük anlamı, doğru yolu bulan, hak yolunu kabul etmiş olan halifeler anlamına gelen bu terim, İslâmın özüne uygun olarak şûra ve seçimle İslâm Devleti'nin başına geçmiş olan ilk dört halifeyi; aslında İslâm'ın özünden bir sapmayı ifade eden, babadan oğula geçen bir saltanat veraseti yoluyla iktidara gelen sonraki diğer halifelerden ayırmak için kullanılan bir terimdir.

## 2. Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu "Türkiye Selçukluları Çağı"

Bu devre ilk Selçuklu Sultanı Tuğrul ve kardeşi Çağrı Beylerin sevk ve idaresinde, Dandânakân Meydan Muharebesi (23 Mayıs 1040) sonucunda Horasan'da Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nu kuran Oğuzlar/Türkmenlerin Anadolu akınlarına başladıkları 11. yüzyılda başlar ve ilk Türkiye Selçuklu Sultanı Kutalmışoğlu Süleyman Şâh'ın 1075'te İznik'i fethedip ve kendisine payitaht yaparak Türkiye Selçuklu Sultanlığı'nın yani Türkiye Devleti'nin kuruluşunu müteakip Türkiye Selçukluları (Kutalmışoğulları) hânedânı yönetiminde ikibuçuk yüzyıl kadar devam eden parlak ve muhteşem bir medeniyet hamlesinden sonra Moğolların 1243 Kösedağ Muharebesi'nin ardından Anadolu'yu istilâ ettikleri 1277 yılından müteakip Türkiye Selçuklu hânedânının tarih sahnesinden çekildiği 1318 yılına kadar devam eder.

Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethinden sonra, Oğuzlar/Türkmenlerin bu ülkede yayılıp yurt tutmaları ve bu ülkeyi kendilerine vatan yapmaları sırasında bu ülkede yalnızca tek bir devlet kurulmamıştır. Türkiye Selçukluları (Kutalmışoğulları) yönetimindeki *"Türkiye Selçuklu Sultanlığı"*ndan başka, bir kısmı doğrudan doğruya Türkiye Selçuklu Sultanlığı'na bir kısmı da Horasan'daki Büyük Sultan'a, bazıları da Azerbaycan, Arran veya Musul'da bulunan Selçuklu Şehzâdelerine ya da valilerine bağlı ya da bağımsız *Saltuklular, Mengücekoğulları, Danişmendliler, Artuklular* gibi irili ufaklı birçok beylikler/devletler teşekkül etmiştir. O zamanlar *"Emâret"* denilen bu beylikler, 1086'da Anadolu fâtihi ve Türkiye Selçuklu Sultanlığı'nın kurucusu Kutalmışoğlu I. Süleyman Şâh'ın ölümünü (5 Haziran 1086) takip eden altı yedi senelik saltanat aralığı devrin-

de, büsbütün kuvvetlendiler ve âdeta bağımsız birer devlet haline geldiler. Kutalmışoğlu I. Süleyman Şâh'ın oğlu Sultan I. Kılıçarslan bu beylikleri hâkimiyeti altına almaya ve Anadolu Türk Birliğini kurmaya uğraşırken, Haçlı Seferlerinin başlaması ve Anadolu'ya haçlı ordularının gelmesi, bu teşebbüse, bir süre için, mani oldu. Daha sonra Sultan II. Kılıçarslan ve halefleri zamanında, Anadolu'nun birleşmesi ve merkezîleşmesi hareketine daha muntazam ve plânlı olarak devam edilmiştir.[11] Bu bakımdan 12. yüzyılın sonlarıyla 13. yüzyılın ilk yarısında, yaklaşık yarım yüzyıldan fazla süren bu devir, Anadolu'nun birlik ve merkezîleşme ve her bakımdan da bir olgunluk dönemidir.

1243 yılında Moğolların Baycu Noyan kumandasında, Türkiye Selçukluları ordusunu Kösedağ'da mağlûp etmeleri ile Türkiye Devleti sarsılmış ve Türkler gittikçe artan bir Moğol nüfuzu ve baskısı altına girmeye başlamışlardır. Bununla beraber, Anadolu'da gelişen iktisadî ve medenî yükseliş, 1277 yılına kadar devam etmiştir. Anadolu Türkleri'nin bütün felâketlerin kaynağını *"Baycu Yılı"* adıyla 1243 Kösedağ mağlûbiyetine bağlamaları doğru olmakla birlikte, umûmî vasıflarıyla Türkiye Selçukluları idaresi ve devlet nizâmı 1277 yılına kadar sürmüştür. Fakat Türkiye Selçuklu veziri Muîneddin Süleyman Pervâne'nin 1277 yılında Moğollar tarafından idamından sonra Türkiye Selçuklu idaresi ve devlet nizâmı tamamen çökmüş, iktisadî ve medenî hayat sukût etmiş ve Moğol hâkimiyeti ve baskısı altına giren Türkiye Selçuklu idaresi bir gölge halinde 1318 yılına kadar yaşamıştır.[12]

Türkiye tarihinin ilk muhteşem safhası olan bu devre kendi içinde şu alt dönemlere ayrılır:[13]

1) Selçukluların Malazgirt Muharebesi'nden önceki Anadolu Akınları ve Fetih Devresi (1015-1075)

2) Anadolu'da Türkiye Devleti'nin ve Türkiye Selçukluları Saltanatının Kuruluş Devresi (1075-1192)

---

[11] YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, c.I, s.4-6.

[12] Osman TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye/Siyasî Tarih/Alp Arslan'dan Osman Gâzî'ye/(1071-1318)*, Turan Nşr. Yurdu Yay. İstanbul 1971, s.505-506.

[13] Mükrimin Halil Yınanç'ın taksimi için bkz. YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, c.I, s.8; YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.27.

3) Anadolu Türk Birliğinin Kuruluşu ve Merkezîleşme Devresi (1192-1205)

4) Siyasî İstikrar, İktisadî, Kültürel ve Medenî Yükseliş Devresi (1205-1277)

5) Merkezî İdarenin Sarsılması ve Haricî Düşman (Moğol) İstilâsı Devri: Türkiye Selçukluları Saltanatının Yıkılışı (1277-1318)

## 3. Anadolu Beylikleri, Birinci "Tavâif-i Mülûk" Dönemi, Türkiye Tarihinde Birinci "Fetret Devri"

Bu devre Moğolların, 1243 Kösedağ faciasının ardından, Türkiye Selçuklu saltanatına son verdikleri ve dağıtılan hânedâna mensup şehzâdelerin Uc beyliklerine sığındıkları 1318 yılında başlar. Bu şekilde 1277'de Moğol hâkimiyeti ve baskısı altına girmiş bulunan Türkiye Selçukluları saltanatı 1318 yılında son bulmuş ve Moğol hâkimiyeti ve baskısı altındaki Anadolu'da *"Tavâif-i Mülûk"* (Anadolu Beylikleri) devri başlamış olur.

Bütün Batı âleminin ordularını perişan eden, Avrupa'nın en kudretli imparatorlarını ve krallarını mağlûp edip, Avrupa'dan boşanan Haçlı sürülerine Anadolu'yu mezar yapan Anadolu Türkü ilk defa mağlûp olmuş ve Moğol hâkimiyeti ve baskısı altına girmişti. Ancak Anadolu/Türkiye Türkleri, Moğol hâkimiyetini hiçbir zaman kabul etmemiş, hürriyet ve istiklâlini kazanmak için amansız bir mücadeleye girişmişti. İşte bu istiklâl mücadeleleri sırasında başarı kazanan kumandanlar ve beyler etrafında ülkede ayrı ayrı hâkimiyet odakları, beylikler ve hükümetler teşekkül etmeğe başlamış ve Moğol baskısı ve hâkimiyetinden kurtulan bu beylikler daha sonra istiklâllerini kazanmağa muvaffak olmuşlardı.

Anadolu, Moğol istilâsı devrinde harap olmuş, Türkiye Selçukluları zamanında fevkalâde bayındır ve zengin bir ülke iken giderek zayıflamış ve fakirleşmiş, yakılıp yıkılmıştı.

Moğolların, bir kasırga gibi esip gürleyip bütün ülkeyi tahrip ederek, Anadolu'dan çıkışından sonra Anadolu'nun her bir yöresi bir bey tarafından işgal edilmişti. Bu beyler askerlerini, zaptettikleri memleketlere yerleştirmişler ve bulundukları yerlerde ayrı ayrı hükûmetler kurmaya başlamışlardı. Hepsi de Selçukluların miras-

çısı olmak ve Anadolu'yu kendi hâkimiyetleri altına almak arzusundaydı.[14] Anadolu'da otuza yakın bayrak dalgalanmaya başlamış, Anadolu Türk birliği bozulmuştu…

Türkiye Selçukluları saltanatının yıkılışından (1277-1318) Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in, İran'da hâkimiyet kuran Safevileri mağlup ve perişan ettiği 1514 *Çaldıran* Meydan Muharebesi'nin ardından, Dulkadiroğulları hânedânına, 1515 *Turnadağ* Meydan Muharebesi neticesinde son vermesi ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu zaptederek Anadolu Türk birliğini yeniden ihya ettiği 1515 yılına kadar olan bu uzun döneme, deyim yerindeyse, *"Fetret Devri"* demek uygun olur.[15] Nitekim *"fetret"*[16], önceki ve sonraki iki padişah arasındaki padişahsız geçen zaaf devresi; iki vak'a arasındaki zaman; iki sıtma nöbeti arasında geçen zaman anlamlarına gelmektedir ki, Anadolu Türkü, bu devreyi bu şekilde isimlendirmekle bu devrenin Türkiye Devleti'nin hayatında bir kesinti, bir zaaf, bir boşluk, bir geçiş ve intikal devri olduğunu ifade etmek istemiştir. Bu geçiş ve intikal devresini müteakiben Osmanoğulları'nın Türkiye tahtına çıkmaları ile Anadolu Türk Birliği ve Türkiye Devleti yeniden ihya edilmiştir. Bu döneme, padişahsız geçen dönem anlamında, *"Fetret"* ya da *"Fasıla-i Saltanat"* adı verilirse de aslında bu döneme *"Fasıla-i Saltanat"* adını vermek doğru değildir. Çünkü saltanatta asla fasıla yoktur; ancak diğer beyliklerle Osmanlılar arasında bir iktidar mücadelesi devam etmiştir. Aslında bu dönemde Türkiye Devleti mahvolmuş, bir saltanat fasılası ortaya çıkmış değildir. Saltanat, Türkiye Selçuklularından Osmanoğulları'na intikal etmiş; Osmanoğulları Anadolu Türk birliğini sağlamak için çalışmaya başlamışlardır. Ancak bu dönemde devlet küçülmüş ve anarşi içinde kalmıştır. Bu dağılmayı birleştirme, anarşiyi giderme işi Anadolu Türkünün uzun süre zekâ ve gücünü boş yere harcamıştır.[17] Bu nedenle bu döneme, padişahsız ya da devletsiz geçen dönem anlamında değil de bir kesinti, bir zaaf, bir boşluk, bir geçiş ve intikal devresi anlamında *"Fetret"* dönemi demek daha doğru olur.

---

[14] YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.29.

[15] YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.30.

[16] DEVELLİOĞLU, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s.313.

[17] NUR, *Türk Tarihi*, c.3-4, s.90. Ayrıca bk. Mehmet ERSAN-Mustafa ALİCAN, *Türklerin Kayıp Yüzyılı/Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, Timaş Yay. İstanbul 2014.

Türkiye Selçukluları devrinde, vatan haricinde ülkeler fethetmek arzusundan çok merkezî otoritenin sağlanması, Anadolu Türk birliğinin kurulması ve devamı, memleketin imârı yolunda çalışma ve dolayısıyla halkın yükselmesi, özetle Anadolu dışına göz dikilmemesi ve fetih arzusundan dolayı kan dökülmemesi kanaati çok kuvvetli idi. Hâlbuki bu devrede Türkiye Selçuklu Sultanları, gözleri hep doğuda ve fetih emelleriyle yaşadılar.[18]

Türkiye tarihinde beylikler devrini de kendi içerisinde şu alt devirlere ayırmak mümkündür:[19]

1) Moğol hâkimiyeti dönemi ve Anadolu'nun Moğol hâkimiyetinden kurtulmak için mücadeleye giriştiği devir. Diğer bir deyişle istiklâl ve kurtuluş mücadelesi dönemi. (1307-1339)

2) Karaman hânedânının üstünlük devri. (1339-1398)

3) Osmanoğullarının üstünlük devri ve Osmanoğulları ile Karamanoğulları arasındaki rekabet dönemi. (1398-1456)

4) Akkoyunlu ve Osmanlı hânedânları arasında Anadolu'nun taksimi ve Akkoyunlu-Osmanlı rekabet ve mücadele dönemi. (1456-1504)

5) Anadolu'nun Osmanlı-Safevî ve Dulkadiroğulları arasında taksimi ve Osmanlı-Safevî-Dulkadir rekabet ve mücadele dönemi. (1504-1515)

---

[18] Krş. YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.31.

[19] Mükrimin Halil Yınanç'ın taksimi için bk. YINANÇ, *Millî Tarihimizin Adı*, s.31.

## 4. Anadolu Türk Birliğinin Yeniden Kuruluşu ve "Türk Cihan İmparatorluğu" Devri, "Osmanlılar Çağı"

Umûmî Türk, Türkiye ve dünya tarihlerinin münakaşasız şekilde en muhteşem safhası olan bu devre, Kösedağ faciası sonucunda Moğol hâkimiyeti ve baskısı altına giren Anadolu'da, Selçuklu-Bizans Ucu'nda, Sakarya boylarında, başlangıçta Türkiye Selçuklu Sultanı'na bağlı mütevazı bir Uc Beyliği olarak tarih sahnesine çıkan Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu 1299-1300 yıllarından başlar ve Anadolu'daki rakip hâkimiyet odakları olan diğer Türk beyliklerinin tasfiyesi ile Anadolu'da Osmanlı hâkimiyetinin ve merkezî otoritesinin kesin olarak kurulması ve pekişmesini takiben muhteşem *"Osmanlı Asırları"*nın ardından 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Hânedânı'nın, tarihî ve siyasî fonksiyonunu ve ömrünü tamamlaması ve iktidardan düşmesi üzerine, bir intikal ve geçiş, eski deyimle *"Fetret Dönemi"*ni ifade eden *"Türk İstiklâl Savaşı"*nın ve *"Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Dönemi"*nin ardından, Saltanatın ve Hilâfetin kaldırıldığı, Osmanlı Hânedânı mensuplarının yurt dışına çıkarıldığı ve Cumhuriyet'in ilan edildiği 1922-1923 yıllarına kadar devam eder.

Osmanlıların, Anadolu'daki diğer Türk beyliklerini, uzun ve plânlı bir mücadele[20] sonucunda, birer birer tasfiye edip, Bizans ve Rûm Pontus imparatorluklarına da son vererek, Anadolu'daki hâkimiyetlerini kesin olarak kabul ettirdikleri ve Anadolu Türk Birliği'ni gerçekleştirdikleri tarihin 1515 yılı olmasına rağmen, Osman-

[20] Osmanlılar ile Anadolu'daki diğer Türk beylikleri arasındaki mücadeleler hakkında geniş bilgi için bk. Hasan Basri KARADENİZ, *Osmanlılar ile Anadolu Beylikleri Arasında Psikolojik Mücadele*, Yeditepe Yay. İstanbul 2011 ve ayrıca İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yay. 2.Bas. Ankara 1969.

lılar Çağı'nı Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu 1299-1300 yıllarından başlatmak, olaydizimsel/kronolojik tarih yaklaşımı açısından, daha doğru olur.

Türkiye ve bütün Türk tarihinin münakaşasız bir şekilde en muhteşem ve en parlak safhası olan ve Türklüğün *"dünya nizâmı"* mefkûresi ile millî, İslâmî ve insanî yüksek ideallerle yepyeni bir kültür ve medeniyet hamlesini temsil eden muhteşem "*Osmanlı Asırları"*nın yaşandığı ve Anadolu'da yeni bir millî oluşumun teşekkül edip kökleştiği bu dönemi de kendi içinde şu alt devrelere ayırabiliriz:

1. Osmanlı Beyliği'nin Doğuşu ve Anadolu Türk Birliği'nin Kuruluş Denemesi: "İmparatorluk Rüyası" (1299-1402)

2. Anadolu Türk Birliği'nin Dağılması ve Şehzâdeler Kavgasının Başlaması, Anadolu Beylikleri, İkinci "Tavâif-i Mülûk" Dönemi, Türkiye Tarihinde İkinci"Fetret Devri" (1402-1413)

3. Anadolu Türk Birliği'nin Yeniden Kuruluşu ve "Türk Cihan İmparatorluğu" (1413-1520)

4. Türk Cihan İmparatorluğu'nun Şevket ve Azamet Devri (1520-1699)

5. Fetihler Döneminin Bitişi, Durulma ve Değişim Yılları (1699-1918)

## 5. Türk İstiklâl Savaşı ve Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Devri

Türkiye Devleti, Birinci Dünya Savaşı'ndan 1918 yılında mağlûp ve perişan olarak çıkmış, başkent İstanbul İtilâf devletleri tarafından işgal edilmiş, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan kuvvetleri Orta Anadolu'ya kadar ilerlemişlerdi. Ancak Anadolu Türkü, Moğol istilâsı sırasında olduğu gibi, hürriyet ve istiklâlini korumak için yine silâha sarılmış ve amansız bir mücadeleye başlamış, Anadolu'nun her tarafında kurulan *"Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri"* ve *"Yerel Kongre İktidarları"*[21] öncülüğünde, Erzurum ve Sivas Kongrelerini müteakiben 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yönetiminde, *"Türk İstiklâl Savaşı"* adı ile anılan muhteşem ve uzun bir bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesinden sonra yine istiklâline kavuşmuş ve devletini ihya etmiştir.

Türk İstiklâl Savaşı ve Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Devri[22] adıyla anılan bu dönem; tıpkı Moğol istilâsı ve *"Tavaif-i Mülûk"* (Anadolu Beylikleri) döneminde olduğu gibi yine bir hürriyet, bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesini, bir *"Fetret Devri"*ni, Türkiye Devleti'nin tarihinde bir geçiş ve intikal dönemini ifade eder.

---

[21] Osmanlılar çağından Türkiye Cumhuriyeti devrine geçiş dönemi olan ve bir ara dönemi, bir fetret devrini ifade eden *"Türk İstiklal Savaşı ve 1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Devri"*ne hazırlık, mayalanma ve başlangıç dönemi olan ve yıllardır Türk tarih yazıcılığında (historiografi) sisli kalmış, daha çok da Erzurum ve Sivas kongrelerine yapılan üstünkörü vurgularla yetinilerek geçiştirilmiş bulunan "Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri"nin teşekkülü ve *"Yerel Kongre İktidarları dönemi"* için ve Osmanlı saltanatının yerini alacak olan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin siyasî, hukukî ve tarihî meşruiyet temellerinin ve Türk İstiklâl Savaşı'nın temel dayanaklarının başında gelen halk örgütlenmeleri ve *"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir"* şeklinde formüle edilecek olan büyük dönüşümün dinamikleri hakkında geniş bilgi için bk. Bülent TANÖR, *Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)*, Yapı Kredi Yay. 3. Bas. İstanbul 2009.

[22] Türk İstiklâl Savaşı'nı yöneten Birinci TBMM dönemi için bkz. Rıdvan AKIN, *TBMM Devleti (1920- 1923), Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare,* İletişim Yay. İstanbul 2008.

## 6. Cumhuriyet Devri

Cumhuriyet devri, işte bu tarih süreci içerisinde İstiklâl Savaşı'nın zaferle neticelenmesinin ve Anadolu içlerine kadar ilerlemiş bulunan düşmanın denize dökülerek düşman istilasının sona ermesinin ardından Osmanlı hânedânının artık tarihî-siyasî fonksiyonunu kaybederek iktidardan düştüğü, saltanatın kaldırılarak Cumhuriyet'in ilân edildiği 1922-1923 yıllarından başlar ve günümüze kadar gelir.

İşte Türkiye tarihinin devreleri bunlardan ibarettir. Bu büyük tarih sürecinin dikkatle incelenmesinden anlaşılacağı üzere, Türkiye Devleti; tarihî, siyasî, kültürel ve sosyolojik bakımlardan, bir bütündür ve zaman zaman bazı kesintilere, haricî düşman istilâlarına, hânedân ve rejim değişikliklerine, iç iktidar kavgalarına sahne olsa da, günümüze kadar devam ederek gelir.[23]

Bu devrelerden birincisinin tarihini yazarken, Anadolu'nun fethine bir başlangıç olan ve 7. yüzyılda ilk İslâm Halifeleri olan Hulefâ-yı Râşidîn zamanından başlayarak 11. yüzyıla kadar Emevî ve Abbâsî ve daha sonra Fâtımî Halifeleri zamanında devam eden, ya bizzat Halifeler veya Hilâfet hânedânına mensup prensler veyahut da Bizans'a karşı gazâya memur olan hudut/uc kumandanları ve emîrleri tarafından sevk ve idare edilen Rûm (Anadolu) sefer ve gazâlarının tarihini de yazmak lâzımdır. Çünkü evvela; Selçukoğulları'nın sevk ve idaresinde, Selçuklu ordularının öncülüğünde Anadolu'yu fetheden Oğuzlar/Türkmenler, eski İslâm mücâhitleri gibi din uğrunda ve *"i'lâ-yı Kelimetullah"* yolunda *"fi-sebîlillâh"*, *"Bilâdü'r-Rûm"*a (Roma ülkesi yani Anadolu'ya) gazâ ve fütûhât yapmağa gel-

---

[23] Türkiye Devleti'nin bir bütün olduğu şeklinde ifade edilebilecek olan bu tezimiz, ileride yayınlanacak olan *"Selçuklu-Osmanlı-Cumhuriyet Çizgisinde Türkiye Devleti"* isimli bir başka araştırmamızda ele alınacaktır.

mişler ve kendilerini onların halefleri ve vârisleri addederek *"gâzî"* ünvanını almışlardır.

İkinci olarak; Hulefâ-yı Râşidîn dönemi ve onun ardından Emevî Halifeleri zamanında Anadolu gazâlarını ve akınlarını yapanların çoğu Arap mücâhitleri olsa bile Emevîleri takiben Abbâsî Hilâfeti devrindeki gâzîler ekseriyet itibariyle Türk soyundandırlar ve dolayısıyla kendilerinden sonra 11. yüzyılda Anadolu'yu fethedenlerle aynı menşedendirler.[24]

Üçüncü olarak; Anadolu'nun Müslüman Oğuz Türkleri (Türkmenler) tarafından fethinden önceki bu gazâ ve cihâd devresi Bizans İmparatorluğu'nu hırpalamış ve zayıflatmış ve 11. yüzyılda Anadolu kapılarına dayanacak olan Müslüman Türk fâtihlerine uygun bir zemin hazırlamıştır. Gerçekten İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in *"Kostantiniyye elbette fetholunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan; o asker ne güzel askerdir!"* hadîsi[25] uyarınca ilk râşid halifeler Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ve onların ardından Emevî ve Abbâsî Halifeleri Anadolu'nun fethini yıllarca mukaddes bir mefkûre olarak yaşatmışlar[26] ve bu mefkûreyi İslâmiyeti yeni kabul etmiş olan Türk gâzîlerine miras bırakmışlardı.

Bundan başka; Anadolu fâtihlerinden bazılarının, kendilerini bu eski İslâm mücâhitlerinin soyundan addedecek kadar eski İslâm gazâlarını benimsemiş olmaları, sözlü ve yazılı Anadolu halk edebiyatı ve kültürü arasında, nesillerden nesillere aktarılarak, bugüne kadar yaşamakta olan *"Battal Gâzî"*, *"Kerb Gâzî"*, *"Cüneyd Gâzî"* destânları başta olmak üzere eski İslâm fütûhât ve gazâlarından bahseden birçok hikâyelerin ve menkıbelerin bulunuşu ve bu devir kahramanlarına ait birçok türbe ve makamların -gerçek olmasalar bile- halk arasında meşhur ve çoğu zaman kutsal birer ziyaretgâh

---

[24] YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri,* c.I, s.8-9.

[25] *"Konstantiniyye (İstanbul) elbet feth olunacaktır. Onu feth eden kumandan ne güzel kumandan; o asker, ne güzel askerdir"* hadîsinin tahlili hakkında geniş bilgi için bk. Mustafa KARATAŞ, "İstanbul'un Fethi Hadîsi", Doç. Dr. Mustafa Karataş Resmî Web Sitesi.

[26] Yılmaz ÖZTUNA, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi, Türkiye'nin Siyasî, Medenî, Kültür, Teşkilât ve San'at Tarihi, c.I*, Ötüken Nşr. 2.Bas. İstanbul 1977, s.421.

olmaları, bu ilk İslâm gazâları devresinin Anadolu'nun Türkler tarafından fethine bir başlangıç olduğunu gösterir.[27]

[27] YINANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, c.I, s.9.